

*Magdalena Suska*Szkoła Główna Handlowa w Warszawie
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8646-9082>

Edukacja finansowa w Polsce na tle rozwiązań europejskich

Streszczenie

Dynamiczny rozwój produktów i usług finansowych oraz zmiany i kryzysy na rynkach finansowych pokazują, jak ważna jest dla społeczeństwa wiedza finansowa i umiejętność zastosowania jej w praktyce. Świadomość i kompetencje finansowe obywateli stanowią obecnie ważną determinantę rozwoju rynku finansowego. Są one zarazem silnie powiązane z zachowaniami finansowymi społeczeństwa i ich rezultatami. Tylko świadomi możliwości i zagrożeń konsumenci będą mogli w pełni korzystać z innowacyjnych rozwiązań, jakie oferuje współczesny rynek usług finansowych, wybierając te produkty, które najlepiej zaspokajają ich indywidualne potrzeby.

Celem opracowania jest przedstawienie poziomu edukacji finansowej, kompetencji finansowych i włączenia finansowego w Polsce na tle wybranych krajów europejskich. Badanie uzupełnia analiza oferty dydaktycznej w zakresie edukacji finansowej na polskich uczelniach wyższych, ze szczególnym uwzględnieniem Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie (SGH). Wiedza i umiejętności finansowe Polaków są stosunkowo niskie w porównaniu z innymi państwami Unii Europejskiej (UE).

Można zauważyć, że polskie społeczeństwo nie jest odpowiednio przygotowane do tego, by podejmować optymalne decyzje w zakresie finansów i gospodarowania, a coraz bardziej wyrafinowana oferta, która stanowi strategiczną odpowiedź na rosnącą konkurencję na rynkach finansowych, przytłacza konsumentów różnorodnością produktów i usług. Ponadto wysoki poziom kompetencji finansowych pozwala osiągać korzyści w wymiarze nie tylko jednostkowym, lecz także społecznym i ogólnogospodarczym. W niniejszym opracowaniu zastosowano metodę analizy porównawczej oraz analizę opisaną i statystyczną.

Słowa kluczowe: edukacja finansowa, kompetencje finansowe, krajowe strategie edukacji finansowej, państwa UE, Polska, włączenie finansowe
Kody klasyfikacji JEL: D11, D14, D39, I29

1. Wprowadzenie

Dynamiczny rozwój innowacyjnych produktów i usług finansowych oraz transformacja cyfrowa rynku finansowego pokazują, jak ważna jest wiedza z zakresu finansów i umiejętność zastosowania jej w praktyce. Świadomość i kompetencje finansowe społeczeństwa stanowią ważną determinantę rozwoju rynku usług finansowych. Są one zarazem silnie powiązane z zachowaniami i postawami finansowymi konsumentów, a także rezultatami ich działań. Tylko świadomi możliwości i zagrożeń uczestnicy rynku finansowego będą mogli w pełni korzystać z oferowanych na nim innowacyjnych rozwiązań, wybierając te produkty i usługi, które najlepiej odpowiadają ich potrzebom finansowym. Niski poziom wiedzy i umiejętności finansowych wpływa na jakość decyzji podejmowanych w zakresie finansów i gospodarowania, edukacja finansowa podnosi zaś kompetencje finansowe konsumentów, umożliwiając im tym samym racjonalne, efektywniejsze zarządzanie finansami osobistymi oraz realizację zamierzonych przedsięwzięć finansowych.

W ciągu ostatnich dwóch dekad Polska rozwijała się na ścieżce wzrostu gospodarczego połączonym ze wzrostem dobrobytu społecznego. Kraj charakteryzował się ponadto historycznie niską stopą bezrobocia i malejącym wskaźnikiem ubóstwa. Utrzymujące się dysproporcje na poziomie dochodów i rozwoju społeczno-gospodarczego między miastami i obszarami wiejskimi, a także między osobami z wyższym wykształceniem i słabiej wykształconymi oraz starzenie się społeczeństwa stanowią jednak istotne wyzwanie dla polskiej gospodarki. Dodatkowo wyraźne przyspieszenie procesów cyfryzacji sektora finansowego za sprawą pandemii COVID-19 oraz niedawny masowy napływ uchodźców z Ukrainy wskutek rosyjskiej agresji mogą stwarzać kolejne trudności, szczególnie dla osób słabo posługujących się nowymi rozwiązaniami technologicznymi oraz posiadających ograniczoną wiedzę i umiejętności finansowe. Należy spodziewać się, że wojna rosyjsko-ukraińska będzie miała istotne konsekwencje dla tempa wzrostu gospodarczego, poziomu inflacji oraz wzrostu cen energii i żywności, co uderzy zwłaszcza w konsumentów niezamożnych, nieposiadających stabilności finansowej, przyczyniając się do zmniejszenia ich siły nabywczej. W takiej sytuacji edukacja w obszarze finansów i gospodarowania odgrywa kluczową rolę.

W Polsce przeprowadzono wiele badań na temat edukacji finansowej i poziomu kompetencji finansowych. Zjawiska te opisywali m.in. Iwanicz-Drozdowska [2011], Frączek [2014], Knehans-Olejniki [2014], Świecka [2018, 2016], Cwynar [2021]. Poza opracowaniami skupiającymi się wyłącznie na polskim społeczeństwie przeprowadzono wiele badań na poziomie międzynarodowym [OECD, 2005a, 2005b; OECD/INFE, 2013, 2015, 2016, 2020]. Ponadto efekty

edukacji finansowej, umiejętności korzystania z finansów i edukacji finansowej oraz zachowania finansowe analizowali m.in. Hastings, Madrian i Skimmyhorn [2013], Ambuehl, Bernheim i Lusardi [2014]; Lusardi i Mitchell [2014]; Lausardi [2019] oraz Wagner i Walstad [2019].

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie skutków edukacji finansowej w kontekście poziomu kompetencji finansowych oraz włączenia finansowego w Polsce na tle wybranych krajów europejskich. W artykule przeanalizowano także realizację polityki i strategii edukacji finansowej w Polsce i innych państwach członkowskich Unii Europejskiej (UE). Badanie uzupełnia przegląd inicjatyw w zakresie edukacji finansowej skierowanej do studentów uczelni wyższych, ze szczególnym uwzględnieniem oferty dydaktycznej Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie (SGH). W opracowaniu wykorzystano metodę analizy porównawczej oraz analizę opisową i statystyczną.

W Polsce nadal brakuje ogólnokrajowej strategii edukacji finansowej, a większość inicjatyw w zakresie podnoszenia kompetencji finansowych jest realizowana oddolnie lub lokalnie. Choć w realizację edukacji finansowej na szczeblu krajowym są zaangażowane liczne grupy interesariuszy, to wciąż istnieją pewne luki w tej dziedzinie. W Polsce (a także w innych krajach UE) należy zintensyfikować działania edukacyjne w zakresie finansów i gospodarowania. Większa liczba inicjatyw powinna być skierowana do osób charakteryzujących się ograniczoną wiedzą finansową oraz znajdujących się w niekorzystnej sytuacji społeczno-ekonomicznej. Istnieje także potrzeba różnicowania treści realizowanych projektów i dostosowywania ich do potrzeb poszczególnych grup docelowych (np. dzieci, dorosłych, studentów szkół i wydziałów ekonomicznych). Projekty z zakresu edukacji finansowej powinny opierać się na priorytetowych kwestiach związanych z finansami, takimi jak budżetowanie, oszczędzanie czy inwestycje, a także ucyfrowienie. Społeczeństwo polskie powinno posiadać większą świadomość zagrożeń związanych z cyberbezpieczeństwem i oszustwami w Internecie.

2. Edukacja finansowa, kompetencje finansowe i włączenie finansowe – konceptualizacja pojęć

Analizując literaturę przedmiotu, można dostrzec brak jednej, homogenicznej definicji edukacji finansowej. OECD [2005b, s. 4], rekomendując zasady i dobre praktyki dotyczące edukacji i świadomości finansowej, definiuje edukację finansową jako „proces, w ramach którego konsumenci i/lub inwestorzy finansowi poprawiają swoje rozumienie produktów finansowych, koncepcji i zagrożeń oraz poprzez informacje, instrukcje i/lub obiektywne porady rozwijają umiejętności i pewność siebie, aby lepiej poznać zagrożenia i możliwości finansowe, dokonywać świadomych wyborów, wiedzieć, gdzie szukać pomocy, oraz podjąć inne skuteczne działania w celu poprawy swojej sytuacji materialnej”. Jak zauważają Lusardi i Mitchell [2014], edukacja finansowa ma duże znaczenie w zwiększaniu wiedzy i świadomości finansowej, co przekłada się z kolei na podejmowanie efektywniejszych decyzji finansowych.

Dąbrowska, Janoś-Kresło i Oziomek [2005, s. 143] zauważają, że celem edukacji jest nie tylko aktywne oddziaływanie na motywy i postawy konsumentów, ale także uświadomienie im ich praw i obowiązków. Wiedza ta ma sprawić, aby wybór dokonany przez konsumentów chronił ich interesy ekonomiczne, zdrowie i bezpieczeństwo. Edukacja finansowa wykracza zatem poza dostarczanie informacji i porad finansowych, które powinny zostać uregulowane, jak ma to już często miejsce, w szczególności w zakresie ochrony finansów klientów (tj. konsumentów pozostających w stosunkach umownych).

Świecka [2018, s. 5] proponuje spojrzeć na edukację finansową wielopłaszczyznowo i z różnych punktów widzenia – nie tylko jako na proces, ale także wartość, zespół działań, obszar wielozadaniowy oraz kapitał. Edukacja finansowa jest procesem, który może zacząć się na dowolnym etapie życia człowieka i nie musi się kończyć, lecz może trwać ustawicznie.

Pojęcie edukacji finansowej wiąże się z dwoma innymi terminami, odnoszącymi się do kompetencji finansowych i włączenia finansowego. OECD [2022, s. 15] definiuje kompetencje finansowe (lub znajomość zagadnień finansowych) jako połączenie świadomości finansowej, wiedzy, umiejętności, postaw i zachowań finansowych niezbędnych do podejmowania racjonalnych decyzji finansowych. Elementami kompetencji finansowych są zatem: nabyta wiedza w zakresie finansów osobistych, dotycząca m.in. wydatkowania środków finansowych oraz odpowiedzialnego zadłużania się i oszczędzania, oraz umiejętności finansowe, odnoszące się np. do korzystania z bankowości internetowej. Osoba kompetentna finansowo posiada zatem odpowiednią wiedzę i umie zastosować ją w praktyce, a to przekłada się na jej postawy i zachowania – zarówno na rynku finansowym, jak i w zarządzaniu środkami pieniężnymi. Proces nabywania kompetencji finansowych zaczyna się w momencie zdobywania i poszerzania wiedzy w zakresie finansów i przyczynia się z reguły do zwiększenia umiejętności finansowych. Niekiedy jednak proces ten kończy się w momencie nabycia wiedzy teoretycznej i nie znajduje odzwierciedlenia w praktyce i zmianie zachowań finansowych.

Włączenie finansowe oznacza z kolei, że społeczeństwo ma dostęp do przydatnych i przystępnych cenowo produktów i usług finansowych, które odpowiadają na jego potrzeby – w zakresie transakcji, płatności, oszczędności, kredytów i ubezpieczeń – w odpowiedzialny i zrównoważony sposób [World Bank, 2022; CGAP, 2023; CFI, 2023]¹.

3. Wiedza i umiejętności finansowe w Polsce i innych państwach UE

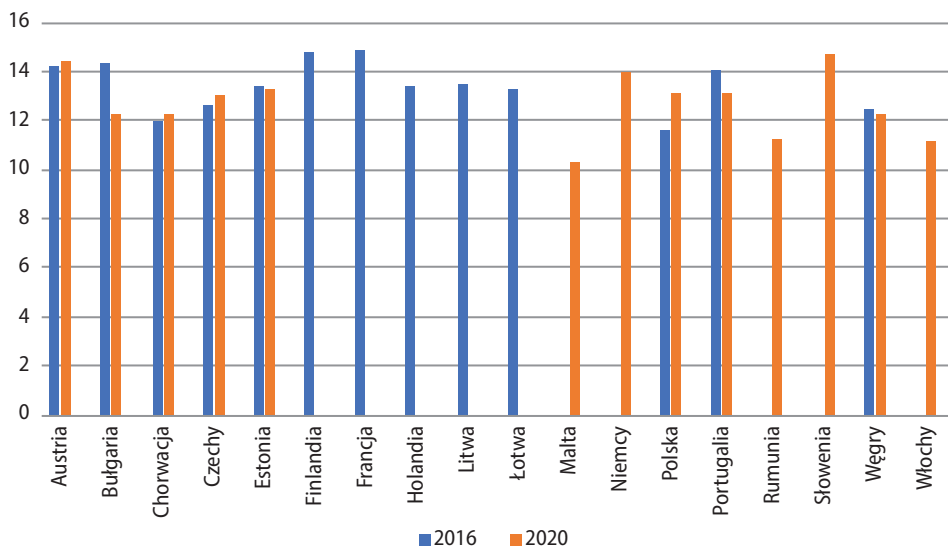
Badania potwierdzają, że różnice w poziomie kompetencji finansowych występują na poziomie płci, aktywności zawodowej i wykształcenia [Knehans-Olejnik, 2014]. Mniej wykształcone osoby i osoby o niższych dochodach uzyskują niższe wyniki w zakresie finansów i gospoda-

¹ Trudności, jakich doświadczają ludzie, szczególnie o niskich dochodach i znajdujący się w niekorzystnej sytuacji społecznej, w dostępie do potrzebnych usług finansowych określa się natomiast mianem wykluczenia finansowego [zob. Anderloni, Braga, Carluccio, 2007].

rowania. W dodatku kobiety osiągają średnio gorsze rezultaty w ocenie kompetencji finansowych niż mężczyźni, podobnie jak starsi respondenci na tle osób młodszych oraz mieszkańcy obszarów wiejskich w porównaniu z mieszkańcami miast [Batsaikhan, Demertzis, 2018].

Jak pokazują przeprowadzone przez OECD [2016, 2020] badania kompetencji finansowych osób dorosłych, w takich obszarach jak wiedza finansowa, zachowanie finansowe i postawa finansowa państwa europejskie osiągają różne wyniki w poszczególnych kategoriach². Badania wskazują na wzrost kompetencji finansowych polskiego społeczeństwa w latach 2016–2020. W 2020 r. Polska zdobyła 13 z 21 możliwych do uzyskania punktów, co oznacza, że obecnie 62,1% społeczeństwa czuje się kompetentne w zakresie finansów i gospodarowania (dla porównania w 2016 r. Polska otrzymała 11,6 pkt). Wśród państw UE najwyższymi kompetencjami finansowymi odznacza się Słowenia (14,7 pkt), gdzie 70% społeczeństwa posiada wiedzę i umiejętności finansowe. Na drugim miejscu znajduje się Austria z wynikiem równym 14,4 pkt (tj. 68% społeczeństwa jest kompetentne w kwestiach finansowych). Najniższy poziom kompetencji finansowych odnotowano z kolei we Włoszech (11,1 pkt) i Rumunii (11,2 pkt) (rysunek 1).

Rysunek 1. Kompetencje finansowe w Polsce i innych państwach UE w latach 2016–2020

Źródło: OECD [2016, 2020].

Spółeczeństwo polskie (powyżej 80%) zna i rozumie kilka podstawowych pojęć finansowych, takich jak np. oprocentowanie kredytu, ryzyko i zwrot oraz inflacja. Około trzy czwarte populacji w Polsce potrafi obliczyć prosty procent i ocenić korzyści płynące z dywersyfikacji

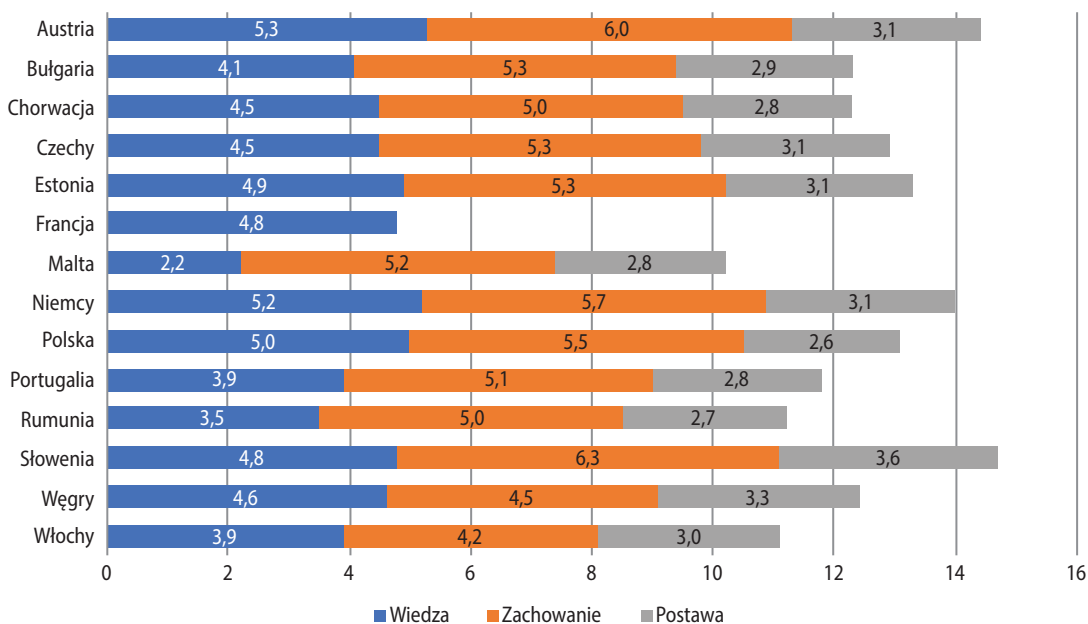
² OECD wprowadziło miarę kompetencji finansowych i finansowego włączenia, która przyjmuje wartości 1–21. Składa się ona z trzech elementów: wiedzy finansowej (mierzonej w skali 0–7), zachowania finansowego (0–9) oraz postawy finansowej (1–5). W ocenie kompetencji finansowych uwzględnia się zestaw podstawowych kompetencji finansowych i finansowego włączenia, obliczanych przy użyciu metodologii punktowej.

ryzyka. Jednakże tylko 36,5% osób poprawnie rozumie pojęcie procentu prostego i składanego (ważnego w przypadku zarówno korzystania z kredytu, jak i gromadzenia oszczędności emerytalnych) [OECD, 2022].

Na rysunku 2 przedstawiono poszczególne wskaźniki kompetencji finansowych w Polsce i innych państwach UE w 2020 r. Jeżeli chodzi o wiedzę finansową, to Polska uzyskała relatywnie dobry wynik w porównaniu z innymi badanymi krajami, a mianowicie 5/7 pkt, co oznacza, że 71,1% Polaków ocenia, że posiada wiedzę w zakresie finansów i gospodarowania. Pod tym względem Polskę wyprzedziły jedynie Austria i Niemcy. Jednakże zaledwie 14,7% Polaków oceniło swoją wiedzę jako wysoką lub bardzo wysoką, a większość uznała ją za średnią (55,3%) [OECD, 2020]. Mężczyźni są bardziej pewni swojej wiedzy finansowej niż kobiety, podobnie jak osoby w wieku 30–39 lat, podczas gdy ludzie po 60. roku życia uznają za reguły swoją wiedzę z zakresu finansów jako niską lub bardzo niską.

W obszarze postaw finansowych Polacy pozostają w tyle za innymi państwami UE – uzyskanie w tej kategorii zaledwie 2,6/5 pkt świadczy o tym, że z reguły skupiają się na bieżących i krótkookresowych potrzebach finansowych, nie planując przyszłego bezpieczeństwa finansowego.

Rysunek 2. Wiedza, zachowanie i postawa finansowa w Polsce i innych państwach UE w 2020 r.

Źródło: OECD [2020].

4. Włączenie finansowe w Polsce i innych państwach UE

Na całym świecie uznaje się, że znajomość zagadnień finansowych i włączenie finansowe wraz z odpowiednimi regulacjami dotyczącymi ochrony konsumentów na rynku usług finansowych³ mają zasadnicze znaczenie dla wzmocnienia pozycji społeczeństwa i poszczególnych jednostek oraz mogą przyczynić się do osiągnięcia całościowego efektu budującego stabilność systemu finansowego. Dlatego ważne jest, aby decydenci polityczni posiadali informacje na temat poziomu włączenia finansowego konsumentów oraz stanu ich wiedzy i umiejętności finansowych. Włączenie finansowe jest procesem dwustronnym, wymagającym zapewnienia odpowiednich produktów finansowych na rynku podaży i świadomości istnienia tych produktów po stronie popytu.

Jak pokazują wyniki raportu OECD [2020], znajomość produktów finansowych nie jest problemem w większości badanych krajów UE, gdzie odsetek społeczeństwa, które potrafi zidentyfikować co najmniej pięć ich rodzajów, wynosi ponad 80%. Najwyższą świadomością dotyczącą istnienia produktów finansowych odznaczają się Niemcy (100% społeczeństwa), a najniższą Włosi (zaledwie 23%). W Polsce 84% społeczeństwa zna co najmniej pięć rodzajów produktów finansowych. Jeżeli chodzi o zakup produktu finansowego w ciągu minionego roku, to gospodarki europejskie osiągają pod tym względem z reguły gorsze wyniki. Polska, gdzie 47% osób dokonało zakupu produktu finansowego w ciągu ostatnich 12 miesięcy, wyprzedza większość państw UE. Największy w 2020 r. odsetek społeczeństwa zakupił produkty finansowe w Niemczech (65%) oraz na Malcie (52%), a najmniejszy na Węgrzech (24%) i we Włoszech (8%).

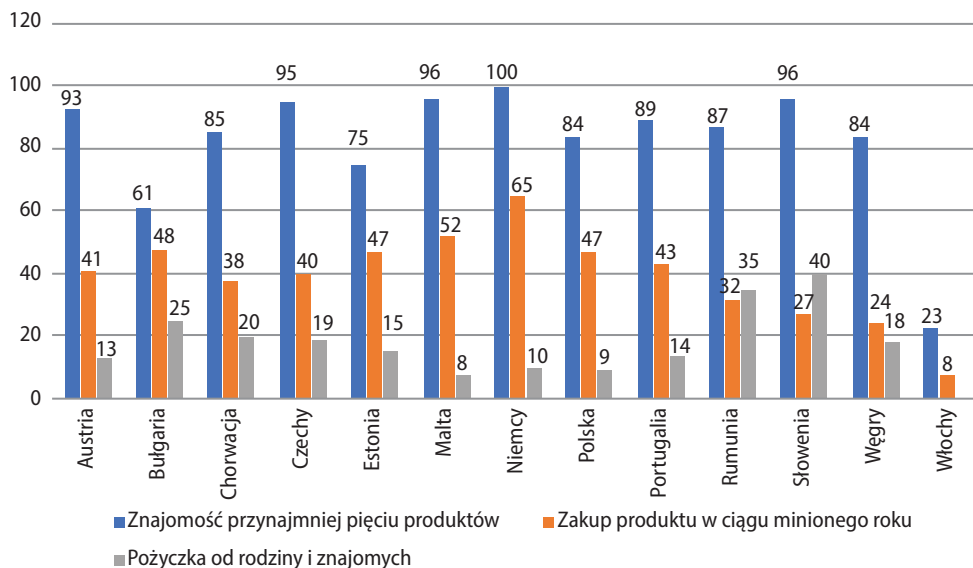
Trzeci wskaźnik przedstawiony na rysunku 3 ma na celu zilustrowanie, w jakim stopniu poszczególne osoby zainteresowane są pozyskaniem usług finansowych od rodziny i znajomych, a które mogłyby być świadczone przez sektor finansowy. Wskaźnik ten określa również poziom nieformalności w sektorach finansowych badanych gospodarek. W Polsce odsetek dorosłych zwracających się do rodziny i znajomych o pożyczkę jest relatywnie niski w porównaniu z pozostałymi krajami UE i wynosi 9%.

Analiza danych statystycznych Global Findex Database [2021] wskazuje, że liczba osób posiadających rachunki płatnicze lub bankowe znacznie wzrosła w wielu państwach UE w ciągu ostatnich dziesięciu lat (rysunek 4). W 2021 r. 100% populacji powyżej 15. roku życia w Austrii, Danii, Finlandii, Holandii, Irlandii, Niemczech i Szwecji posiadało rachunek płatniczy, z kolei w Belgii, Estonii, Francji, Luxemburgu i Słowenii było to 99% społeczeństwa. Znaczny wzrost posiadaczy rachunków płatniczych można zaobserwować w Bułgarii

³ Zgodnie z ustawą z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych [t.j. Dz.U. 2022 poz. 2360] dostawcy usług płatniczych mają w Polsce obowiązek nieodpłatnego oferowania podstawowych rachunków płatniczych dla płatności krajowych. Takie rachunki są przeznaczone dla konsumentów, którzy nie posiadają żadnego innego rachunku płatniczego. Konsumenty mają dzięki temu dostęp do podstawowych usług umożliwiających im otrzymywanie wynagrodzenia lub świadczeń, opłacanie rachunków lub podatków oraz nabywanie towarów i usług za pomocą polecenia zapłaty bądź polecenia przelewu oraz przy użyciu karty płatniczej.

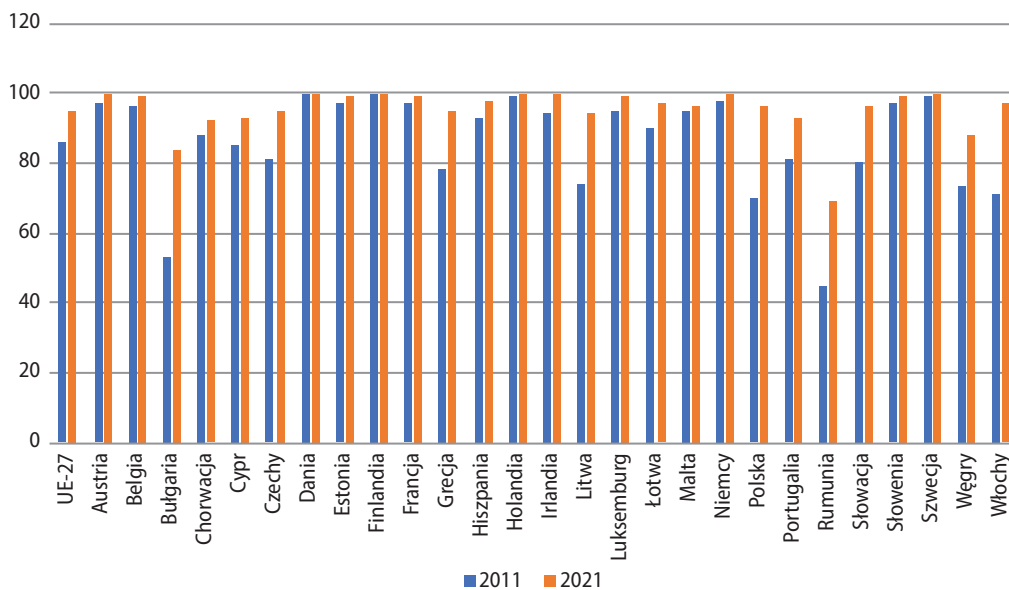
i Rumunii, na Litwie, a także w Polsce. Odsetek Polaków posiadających rachunek płatniczy wzrósł z 70% w 2011 r. do 96% w 2021 r.

Rysunek 3. Wskaźniki włączenia finansowego w Polsce i innych państwach UE w 2020 r. (% populacji)

Źródło: OECD [2020].

Rysunek 4. Dostęp do rachunków płatniczych w Polsce i innych państwach UE w latach 2011–2021 (% populacji powyżej 15. roku życia)

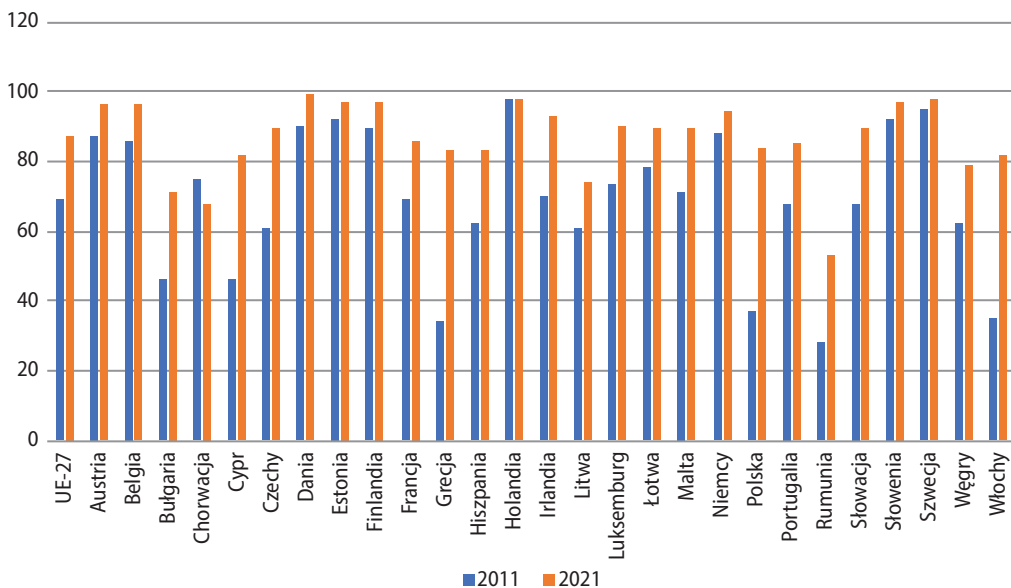
Źródło: Global Findex Database [2021].

Ze zrealizowanego w 2020 r. w Polsce badania zwyczajów płatniczych [Kotkowski, Dulnicz, Maciejewski, 2021] wynika, że kobiety charakteryzuje wyższy poziom włączenia finansowego – 90,7% kobiet posiada rachunki płatnicze w porównaniu z 86,1% mężczyzn. W Polsce najwyższy odsetek posiadaczy rachunków występuje w grupie wiekowej 40–54 lata oraz 25–39 lat i wynosi odpowiednio 97,2% i 96,8%, najniższy odsetek zarejestrowano natomiast wśród osób powyżej 65. roku życia (71,4%). Jednocześnie 11,5% dorosłych Polaków nie posiada rachunku płatniczego lub rachunku bankowego. Z kolei jedynie 55,7% osób z niższym wykształceniem posiada taki rachunek.

W Polsce 84% osób powyżej 15. roku życia posiada również kartę płatniczą, połączoną z reguły z rachunkiem bankowym, chociaż wynik ten wypada nieco poniżej średniej unijnej, wynoszącej 87% (rysunek 5). Niemniej jednak w ciągu ostatniej dekady zaobserwowano w Polsce ponad dwukrotny wzrost odsetka posiadaczy kart płatniczych. Wśród państw członkowskich UE największa liczba osób posiadających kartę płatniczą występuje w Danii (99%) oraz w Holandii i Szwecji (po 98%).

Jak wskazują Kotkowski i in. [2021], kart płatniczych częściej używają kobiety (82,9%) oraz osoby z wykształceniem wyższym (99%). Karta płatnicza jest w Polsce dominującą formą płatności, o czym świadczą wolumen i wartość transakcji [Kotkowski i in. 2021]. Transakcje gotówkowe stanowią jedynie 46,4% liczby wszystkich operacji finansowych i 29,3% ich wartości, a są z reguły preferowane przez osoby mniej wykształcone.

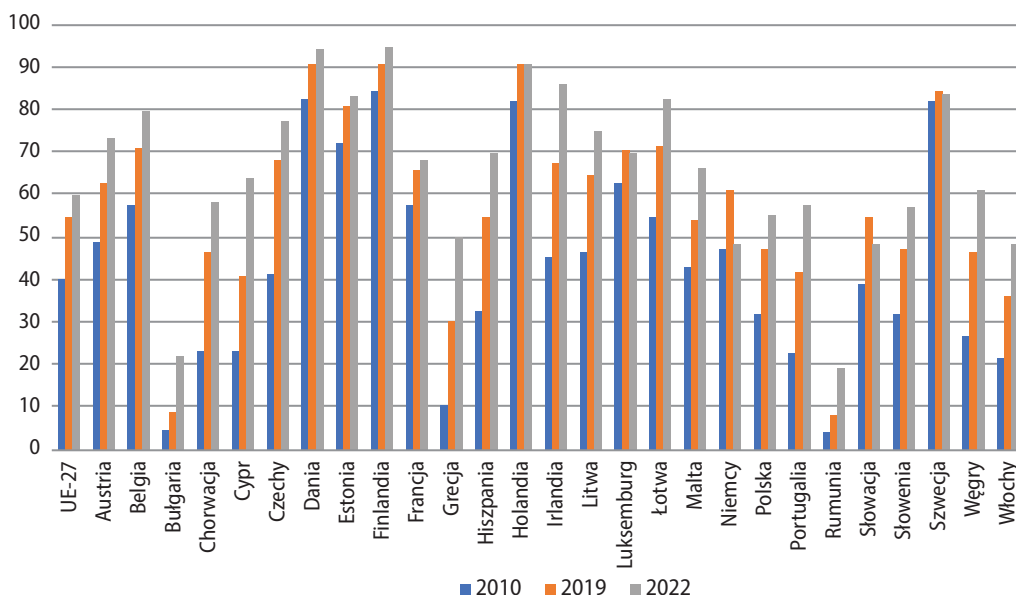
Rysunek 5. Dostęp do kart płatniczych w Polsce i innych państwach UE w latach 2011–2021 (% populacji powyżej 15. roku życia)

Źródło: Global Findex Database [2021].

W ciągu ostatnich dziesięcioleci postępujące zastosowanie i upowszechnienie Internetu oraz technologii informatycznych radykalnie zmieniły globalną działalność gospodarczą, przyczyniając się do lepszego wykorzystania zdolności produkcyjnych i podniesienia standardu życia społeczeństwa [Suska, 2022]. W Polsce, podobnie jak w innych krajach, pandemia koronawirusa przyspieszyła transformację cyfrową wielu sektorów gospodarki, w tym korzystanie z cyfrowych usług finansowych, choć już we wcześniejszych latach można było zaobserwować nasilający się trend w postaci digitalizacji finansów (rysunek 6). Większość gospodarek UE odnotowała znaczny wzrost odsetka populacji korzystającej z bankowości internetowej w ciągu ostatnich 12 lat. W Polsce liczba osób korzystających z bankowości internetowej wzrosła z 32,0% w 2010 r. do 55,6% w 2022 r., niemniej jednak wynik ten plasuje się poniżej średniej unijnej, wynoszącej 59,7%.

Rysunek 6. Bankowość internetowa w Polsce i innych państwach UE w latach 2010–2022 (% populacji)

Źródło: Eurostat [2022].

5. Polityki i strategie edukacji finansowej w Polsce i innych krajach europejskich

W wielu krajach w Europie i na świecie, w tym w Polsce, w różnych kręgach wskazuje się na potrzebę rozwijania przez społeczeństwo wiedzy i umiejętności finansowych w celu poprawy kondycji finansowej i budowania dobrostanu finansowego, przyczyniających się do zapewnienia stabilności systemu finansowego, a także zrównoważonego wzrostu gospodarczego, który sprzyja włączeniu finansowemu społeczeństwa. Dążąc do podnoszenia

kompetencji finansowych społeczeństwa, rządy poszczególnych państw opracowują polityki i strategie edukacji finansowej. Ponadto organizacje pozarządowe i społeczne oraz wielu innych interesariuszy angażują się w różne inicjatywy celem wzmocnienia pozycji konsumentów na rynku finansowym, a także zapewnienia im lepszego rozumienia zagadnień finansowych oraz zarządzania finansami osobistymi i gospodarstwem domowym.

Rząd polski, podobnie jak wiele innych państw, przyjął w 2020 r. rekomendację OECD dotyczącą kompetencji finansowych. Stanowi ona jednolity i wszechstronny instrument w zakresie umiejętności finansowych, którego celem jest wsparcie rządów i innych interesariuszy w ich wysiłkach na rzecz projektowania, wdrażania i oceniania polityk w dziedzinie kompetencji finansowych. Rekomendacja wpisuje się w holistyczne podejście do zagadnień konsumenckich, zakładające, że kompetencje finansowe wraz z lepszym dostępem do finansowania, właściwym zakresem ochrony konsumenta oraz stosownymi ramami regulacyjnymi powinny być czynnikiem wspierającym budowanie odporności finansowej i dbałość o dobrostan finansowy.

W odróżnieniu od wielu innych państw europejskich Polska nie posiada kompleksowej strategii edukacji finansowej – brak rozwiązań systemowych w tym obszarze sprawia, że podejmowane działania są wynikiem głównie inicjatyw oddolnych i lokalnych. Niemniej jednak postępują prace zmierzające do opracowania Krajowej Strategii Edukacji Finansowej (KSEF), która ma być spójnym planem działania, służącym poszerzaniu wiedzy i umiejętności finansowych wśród osób mieszkających w Polsce. Strategia będzie wspierała koordynację działań realizowanych w zakresie edukacji finansowej oraz tych, które są prowadzone w ramach przeciwdziałania wykluczeniu finansowemu i ochronie konsumentów [Rzecznik Finansowy, 2022].

W UE 20 z 27 krajów członkowskich opracowało i uchwaliło KSEF, cztery kolejne kraje natomiast obecnie aktywnie pracują nad jej ustanowieniem. Do państw unijnych, które wdrożyły strategię, należą m.in. Austria (2021), Belgia (2013), Bułgaria (2020), Chorwacja (2021), Finlandia (2021), Francja (2017), Hiszpania (2018), Holandia (trzecia strategia – 2019), Litwa (2017), Luksemburg (2017), Łotwa (druga strategia – 2021), Portugalia (trzecia strategia – 2022) i Włochy (2017).

Na przykład austriacka KSEF ma na celu długoterminowe zwiększanie dobrobytu finansowego wszystkich obywateli oraz skuteczności inicjatyw w zakresie edukacji finansowej kraju [OECD, 2021]. Priorytetowymi politykami realizowanymi w ramach tej strategii są:

- promowanie podejmowania rozsądnych decyzji finansowych na wczesnym etapie życia i zapobieganie nadmiernemu zadłużeniu;
- promowanie odpowiedzialnego planowania finansowego celem osiągnięcia długoterminowego dobrobytu finansowego;
- podnoszenie świadomości na temat znaczenia wiedzy finansowej i zapewnianie wszystkim obywatelom dostępu do wysokiej jakości usług finansowych;
- zwiększanie skuteczności inicjatyw w zakresie wiedzy finansowej poprzez dialog, koordynację i ocenę.

W Bułgarii natomiast do priorytetów KSEF należą [Republic of Bulgaria, 2023]:

- wypracowanie ram kompetencji w zakresie edukacji finansowej;
- opracowywanie treści i zapewnianie bezpłatnego dostępu do materiałów edukacyjnych i zasobów informacyjnych i ich promocji, w tym poprzez digitalizację;
- podnoszenie świadomości finansowej uczniów i studentów;
- zwiększanie wiedzy finansowej i stymulowanie włączenia finansowego grup szczególnie wrażliwych i innych grup społecznych.

Narodowy plan edukacji finansowej w Portugalii w ramach trzeciej, obowiązującej obecnie strategii z 2022 r. zakłada w szczególności wzmocnienie odporności finansowej, promowanie cyfrowej edukacji finansowej i przyczynianie się do zrównoważonego rozwoju [Todos Contam, 2023].

Strategia narodowa Hiszpanii w obszarze edukacji finansowej obejmuje natomiast takie działania jak [CNMV, 2018]:

- promowanie strategii *Finanzasparatodos* (finanse dla wszystkich) i strategii komunikacji;
- digitalizacja i edukacja finansowa;
- promowanie dni edukacji finansowej;
- poszerzanie wiedzy o potrzebach finansowych społeczeństwa;
- wzmocnienie roli interesariuszy aktywnych w promowaniu edukacji finansowej wśród szczególnie wrażliwych grup społecznych;
- promowanie edukacji finansowej wśród dzieci i młodzieży.

Z kolei nadrzędnym celem KSEF we Włoszech, przyjętej w 2017 r., jest zapewnienie każdemu obywatelowi podstawowej wiedzy finansowej, przydatnej w dokonywaniu wyborów odpowiednich do jego sytuacji ekonomicznej i zgodnych z jego preferencjami. Strategia nie ma na celu przekształcenia jednostek w „ekspertów”, ale zapewnienie im podstawowych narzędzi niezbędnych do orientowania się w złożonym świecie gospodarczym i dokonywania świadomych wyborów [Quello che conta, 2023].

Luksemburska KSEF uchwalona w 2017 r. zakłada rozwój wiedzy finansowej konsumentów, propagowanie odpowiedzialnych zachowań finansowych oraz jak najwcześniejsze przygotowanie młodych ludzi do coraz bardziej złożonego otoczenia gospodarczego. Dlatego jednym z nadrzędnych celów strategii jest włączenie edukacji finansowej do programu nauki szkolnej. Zgodnie z przyjętymi założeniami edukacja finansowa powinna obejmować zrozumienie podstawowych pojęć finansowych, a każdy obywatel powinien zdobyć podstawową wiedzę o świecie finansów, aby skutecznie i odpowiedzialnie zarządzać swoimi pieniędzmi i związanym z nimi ryzykiem finansowym [CSSF, 2020].

6. Edukacja finansowa skierowana do studentów uczelni wyższych na przykładzie SGH

Poziom kompetencji finansowych społeczeństwa może być podnoszony na wiele różnych sposobów za sprawą edukacji zarówno formalnej, jak i nieformalnej. Formalna edukacja finansowa na poziomie wyższym obejmuje naukę w ramach studiowania kierunkowego na uniwersytetach, głównie na wydziałach ekonomicznych oraz na innych uczelniach wyższych (np. o profilu ekonomicznym lub finansowym) i polega na przekazywaniu treści ekonomicznych odnoszących się do finansów, bankowości i rynków finansowych. Poza formalnym tokiem nauczania prowadzona jest także edukacja nieformalna, która obejmuje różne działania edukacyjne (np. szkolenia, konkursy i inne inicjatywy). W organizację tego typu przedsięwzięć angażują się różne grupy interesariuszy: najczęściej są to organizacje pozarządowe i społeczne (39%), a także administracja publiczna (37%), podmioty sektora prywatnego (15%) oraz uczelnie i inne jednostki reprezentujące środowisko akademickie (9%) [OECD, 2022].

W przypadku powszechnej edukacji finansowej skierowanej do dorosłych na uwagę zasługuje m.in. Akademia NBP, której oferta edukacyjna obejmuje szkolenia związane z finansami i bankowością centralną [Obserwator Finansowy, 2022]. Ważnym elementem tego typu działań są również programy Uniwersytetów Trzeciego Wieku, portale finansowe, platformy e-learningowe, a także konferencje merytoryczne, organizowane przez uczelnie wyższe (ekonomiczne) lub instytucje finansowe.

Na poziomie edukacji finansowej skierowanej do studentów, poza regularnymi zajęciami na kierunkach ekonomicznych i finansowych, istnieją także różnorodne formy edukacji nieformalnej. W tabeli 1 przedstawiono przykładowe inicjatywy z zakresu edukacji finansowej realizowane na wybranych uczelniach wyższych w Polsce.

Tabela 1. Inicjatywy podejmowane w zakresie edukacji finansowej na wybranych uczelniach wyższych w Polsce

Uniwersytet Łódzki, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny	Kursy i szkolenia z zakresu edukacji finansowej, takie jak: warsztaty akademickie ZUS, nowe technologie w bankowości mobilnej, zmiany w podatkach. Inicjatywy mają zazwyczaj charakter jednorazowy, wynikają z zapotrzebowania i są realizowane we współpracy z podmiotami zewnętrznymi.
Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie	Coroczny program Santander Universidades, realizowany we współpracy z Santander Bank i Związkiem Banków Polskich. Tematyka kursu obejmuje elementy finansów osobistych.
Politechnika Koszalińska, Wydział Nauk Ekonomicznych, Katedra Finansów	Program „Skarbniku, oszczędzam” poświęcony kwestiom oszczędzania i inwestowania. Ponadto wspólnie z XTB Master House w Warszawie wydział prowadzi cykl seminariów pt. „Łatwe inwestowanie”, promujących praktyczną wiedzę na temat inwestycji giełdowych.
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Wydział Ekonomiczny	Projekt „Koło Naukowe Ekonomistów w mediach społecznościowych”, w ramach którego studenci przygotowują i prezentują następnie w mediach społecznościowych grafiki i infografiki na wiele różnych tematów, w tym z zakresu wiedzy i kompetencji finansowych.

cd. tabeli 1

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu	Promowanie inicjatyw mających na celu podnoszenie kompetencji finansowych młodzieży i studentów w formie zajęć lub współpracy ze szkołami podstawowymi i ponadpodstawowymi. Uczelnia uczestniczy również w projektach edukacyjnych służących zgłębianiu wiedzy finansowej, m.in. w Ogólnopolskiej Olimpiadzie Wiedzy o Finansach „Finansomania”.
Szkoła Główna Handlowa w Warszawie	Uczestnictwo w programie Santander Universidades; współpraca w ramach SUERF – European Money and Finance Forum – niezależnego, non-profitowego stowarzyszenia banków centralnych, organów nadzorczych, instytucji finansowych, instytucji akademickich i praktyków sektora finansowego. SGH zawarło umowę o współpracy z Ministerstwem Finansów, w ramach której realizowane są praktyki, staże, wspólne projekty badawcze, konferencje, seminaria z zakresu finansów publicznych, budżetu i instytucji finansowych.
Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu	Działalność w zakresie edukacji finansowej i ekonomicznej dla różnych grup docelowych; warsztaty/webinaria (obejmujące m.in. tematykę finansową) dla studentów i absolwentów w ramach HPE Academy i Santander Universidades; współpraca z Fundacją GPW w ramach programu „Szkoła Giełdowa”; udział w projekcie „Finansomania”.

Źródło: opracowanie własne.

W Szkole Głównej Handlowej w Warszawie (SGH) edukacja formalna z zakresu finansów jest prowadzona głównie na kierunku finanse i rachunkowość. Studia te dostarczają szerokiej wiedzy dotyczącej finansów oraz rozwijają kompetencje umożliwiające podjęcie pracy zawodowej w obszarze finansów i rachunkowości lub prowadzenie działalności gospodarczej na własny rachunek. Ponadto w SGH studenci zdobywają wiedzę i kompetencje finansowe na kierunku globalny biznes, finanse i zarządzanie. Powstał także nowy kierunek podatki, który uzupełnia ofertę SGH z zakresu finansów i podatków. Również studenci innych kierunków mogą korzystać z szerokiej oferty dydaktycznej uczelni w obszarze finansów.

W ramach edukacji finansowej studenci SGH mogą wybierać spośród 19 propozycji dostępnych w ramach studiów licencjackich i aż 45 przedmiotów na studiach magisterskich, dotyczących różnych aspektów związanych z finansami, bankowością i rynkiem finansowym. Szczególnie na studiach II stopnia tematyka związana z finansami jest dość wąska i specjalistyczna. W tabelach 2 i 3 przedstawiono zestawienie przedmiotów realizowanych w ramach edukacji finansowej na studiach I i II stopnia w SGH w 2022 r.

Tabela 2. Oferta dydaktyczna realizowana w dziedzinie finansów na studiach licencjackich w SGH w 2022 r.

1	Arkusze kalkulacyjny Excel w finansach i zarządzaniu
2	Bankowość detaliczna
3	Bankowość hipoteczna
4	Bankowość inwestycyjna
5	Bankowość korporacyjna
6	Ekonometria w finansach
7	Finanse

8	Finanse behawioralne
9	Finanse międzynarodowe
10	Finanse przedsiębiorstwa
11	Finanse publiczne
12	Finansowy projekt doradczy
13	Inwestorzy instytucjonalni na rynkach finansowych
14	Ochrona konsumenta na rynku finansowym
15	Regulacje i nadzór nad rynkami finansowymi
16	Robotic Process Automation w finansach i ubezpieczeniach
17	Świat finansów w filmach fabularnych
18	Teoretyczne podstawy rynków finansowych i ubezpieczeń

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 3. Oferta dydaktyczna realizowana w dziedzinie finansów na studiach magisterskich w SGH w 2022 r.

1	Audyty podatkowy i finansowy
2	Badanie sprawozdań finansowych
3	Bankowość międzynarodowa
4	Controlling i audyt finansowy przedsiębiorstwa
5	Empiryczne finanse i rachunkowość przedsiębiorstw. Mikroekonometria finansowa
6	Etyka i ochrona klienta w finansach
7	Finanse behawioralne w praktyce
8	Finanse i rachunkowość menedżerska
9	Finanse konsumenckie
10	Finanse korporacji
11	Finanse osobiste
12	Finanse publiczne i prawo finansowe
13	Finanse spółek
14	Finanse zrównoważone
15	Handel algorytmiczny na rynku finansowym
16	Historia rynków finansowych
17	Innowacje na rynku finansowym
18	Lobbying w sektorze finansowym
19	Ład korporacyjny i finanse
20	Metody ilościowe w finansach
21	Metody stochastyczne w finansach
22	Międzynarodowe finanse przedsiębiorstw
23	Międzynarodowy system finansowy
24	Oszustwa i nadużycia na rynkach finansowych

cd. tabeli 3

25	Pieniądz i system finansowy
26	Rachunkowość przedsiębiorstw i instytucji finansowych
27	Regulacje międzynarodowych rynków finansowych
28	Robotyzacja rachunkowości i finansów
29	Rynek finansowy dla e-klienta
30	Ryzyko w finansach
31	Teoria finansów publicznych
32	Teoria rynków finansowych
33	Uczenie maszynowe i sztuczna inteligencja w finansach
34	Współpraca przedsiębiorstwa z instytucjami finansowymi
35	Zaawansowana bankowość inwestycyjna
36	Zaawansowane finanse korporacyjne
37	Zarządzanie finansami
38	Zarządzanie finansami miasta
39	Zarządzanie finansami na rynku międzynarodowym
40	Zarządzanie finansami osobistymi – gra strategiczna
41	Zarządzanie finansami w e-biznesie
42	Zarządzanie ryzykiem finansowym i instrumenty pochodne
43	Zarządzanie ryzykiem finansowym w przedsiębiorstwie
44	Zastosowanie metod ilościowych w finansach
45	Zrównoważone finanse przedsiębiorstwa

Źródło: opracowanie własne.

7. Podsumowanie

Edukacja finansowa jest na ogół kojarzona z przekazywaniem wiedzy teoretycznej z zakresu finansów. Zjawisko to wpływa bezsprzecznie na rozwój nauki, lecz niekoniecznie oddziałuje na wzrost umiejętności finansowych. Stąd różne grupy interesariuszy angażują się w realizację programów i inicjatyw w celu podniesienia kompetencji finansowych konsumentów, co przekłada się z kolei na podejmowanie racjonalnych decyzji finansowych oraz efektywniejsze zarządzanie finansami osobistymi, a w efekcie na poprawę kondycji finansowej i budowanie dobrostanu finansowego gospodarstw domowych. Zwiększanie kompetencji finansowych obywateli w skali makro może przyczyniać się do zapewnienia stabilności systemu finansowego, a także zrównoważonego wzrostu gospodarczego.

Budowanie zdolności finansowych powinno opierać się na odpowiednich informacjach i instrukcjach oraz zakładać realizację edukacji finansowej w sposób rzeczowy i bezstronny, z uwzględnieniem efektywnych programów i inicjatyw. OECD [2005a, 2005b] rekomenduje wprowadzanie rozwiązań obejmujących ważne aspekty finansowego planowania życia,

np. oszczędzanie, zarządzanie długiem prywatnym, ubezpieczenia, a także elementarną matematykę finansową i ekonomię.

Dane OECD wskazują na w miarę wysoki poziom kompetencji finansowych społeczeństwa w Polsce (62%), choć jest on niższy niż w większości państw UE. Badania potwierdzają występowanie różnic w poziomie kompetencji finansowych Polaków w zależności od płci, aktywności zawodowej oraz wykształcenia.

Pod względem wiedzy finansowej Polska uzyskała relatywnie dobry wynik w porównaniu z innymi państwami UE (5/7 pkt). Oznacza to, że ponad 71% Polaków posiada wiedzę w zakresie finansów. W obszarze postaw finansowych Polska pozostaje natomiast w tyle za innymi krajami członkowskimi (zaledwie 2,6/5 pkt), co świadczy o tym, że Polacy nie myślą o zabezpieczeniu się na przyszłość, lecz bardziej koncentrują się na bieżących potrzebach finansowych. Obywatele Polski na tle innych krajów europejskich charakteryzują się jednak relatywnie wysoką świadomością dotyczącą istnienia produktów finansowych na rynku. Również pod względem zakupu produktów finansowych Polska wyprzedza większość gospodarek europejskich. Wyniki te świadczą o wzroście włączenia finansowego polskiego społeczeństwa.

W Polsce, podobnie jak w innych państwach UE, wzrosła znacznie liczba osób posiadających rachunki płatnicze lub bankowe. Chociaż w ciągu ostatniej dekady odnotowano dwukrotny wzrost odsetka posiadaczy kart płatniczych w Polsce, to jest on nadal niższy niż średnia unijna. Podobnie wzrosła liczba osób korzystających z bankowości internetowej, niemniej jednak także plasuje się ona poniżej średniej unijnej.

Mocną stroną edukacji finansowej w Polsce jest relatywnie duża liczba różnorodnych instytucji oferujących usługi edukacyjne. Wpływa to na zwiększenie finansowego włączenia konsumentów oraz poziomu ich ubankowienia i świadomości finansowej. Słabą stroną jest natomiast to, że Polska nie posiada ogólnokrajowej strategii podnoszenia kompetencji finansowych, która definiowałaby edukację finansową i podkreślała jej znaczenie na szczeblu krajowym.

Bibliografia

Dokumenty prawne

1. Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych (t.j. Dz.U. 2022 poz. 2360).

Wydawnictwa zwarte

1. Anderloni, L., Braga, M.D., Carluccino, E.M. (2007). *New Frontiers in Banking Services. Emerging Needs and Tailored Products for Untapped Markets*. Berlin–Heidelberg: Springer.
2. Cwynar, A. (2021). *Alfabetyzm finansowy na świecie i w Polsce*. Warszawa: PWE.
3. Dąbrowska, A., Janoś-Kresło, M., Oziomek, I. (2005). *Ochrona i edukacja konsumentów we współczesnej gospodarce rynkowej*. Warszawa: PWE.

4. Frączek, B. (2014). Niski poziom alfabetyzacji finansowej społeczeństwa jako bariera ograniczająca rozwój rynku kapitałowego. W: *Rynek kapitałowy wobec wyzwań dekonstrukcji*, T. Czerwińska, A. Nowak (red.). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego.
5. Global Findex Database (2021). *Financial Inclusion, Digital Payments and Resilience in the Age of COVID-19*. Washington: World Bank.
6. Iwanicz-Drozdowska, M. (2011). *Edukacja i świadomość finansowa*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza SGH.
7. OECD (2005a). *Improving Financial Literacy. Analysis of Issues and Policies*. Paris: OECD Publishing.
8. OECD (2005b). *Recommendation on Principles and Good Practices for Financial Education and Awareness*. July.
9. OECD (2022). *Financial Literacy in Poland: Relevance, Evidence and Provision*.
10. OECD/INFE (2013). *Financial Literacy and Inclusion. Results of OECD/INFE Survey across Countries and by Gender, Financial Literacy and Education Russia Trust Fund*.
11. OECD/INFE (2015). *Toolkit for Measuring Financial Literacy and Financial Inclusion*.
12. OECD/INFE (2016). *International Survey of Adult Financial Literacy Competencies*.
13. OECD/INFE (2020). *International Survey of Adult Financial Literacy*.
14. Suska, M. (2022). E-Commerce; The Pillar of the Digital Economy. W: *The European Union Digital Single Market; Europe's Digital Transformation*, Ł. Dąbrowski, M. Suska (Eds.). London–New York: Routledge.
15. Świecka, B. (2016). Wiedza i edukacja finansowa gospodarstw domowych jako determinanty rozwoju obrotu bezgotówkowego. W: *Obrót bezgotówkowy w Polsce – stan i perspektywy*, P. Bolibok, M. Żukowski (red.). Lublin: Wydawnictwo KUL.

Artykuły prasowe i okolicznościowe

1. Ambuehl, S., Bernheim, B., Lusardi, A. (2014). Financial Education, Financial Competence and Consumer Welfare, *Global Financial Literacy Excellence Center Working Paper Series*, 2014–4.
2. Batsaikhan, U., Demertzis, M. (2018). Financial Literacy and Inclusive Growth in the European Union, *Policy Contribution*, 8.
3. Hastings, J.S., Madrian, B.C., Skimmyhorn, W.L. (2013). Financial Literacy, Financial Education, and Economic Outcomes, *Annual Review of Economics*, 5, s. 347–373.
4. Knehans-Olejnik, A. (2014). Rola edukacji finansowej w racjonalizowaniu zachowań konsumentów, *Handel Wewnętrzny*, 3(350), s. 255–273.
5. Lusardi, A. (2019). Financial Literacy and the Need for Financial Education: Evidence and Implications, *Swiss Journal of Economics Statistics*, 155(1).
6. Lusardi, A., Mitchell, O. (2014). The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence, *Journal of Economic Literature*, 52(1), s. 5–44.
7. Świecka, B. (2018). Kompetencje finansowe i edukacja finansowa. Ujęcie teoretyczne i praktyczne, *Journal of Insurance, Financial Markets and Consumer Protection*, 27(1), s. 3–17.
8. Wagner, J., Walstad, W.B. (2019). The Effects of Financial Education on Short-Term and Long-Term Financial Behaviours, *The Journal of Consumer Affairs*, 53(1), s. 234–259.

Materiały internetowe

1. CFI (2023). *Financial Inclusion*, <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/economics/financial-inclusion/> (dostęp: 25.04.2023).
2. CGAP (2023). *Financial Inclusion*, <https://www.cgap.org/financial-inclusion> (dostęp: 25.04.2023).
3. CNMV (2018). *Financial Education Plan 2018–2021*, http://www.cnmv.es/DocPortal/Publicaciones/PlanEducacion/PlanEducacion18_21en.pdf (dostęp: 25.04.2023).
4. CSSF (2020). *Financial Education*, <https://www.cssf.lu/en/financial-education/> (dostęp: 25.04.2023).
5. Eurostat (2022). *Individulas – Internet Activities*, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ISOC_CI_AC_I/default/table?lang=en (dostęp: 25.04.2023).
6. Kotkowski, R., Dulinicz, M., Maciejewski, K. (2021). *Zwyczajne płatnicze w Polsce w 2020 r.*, https://www.nbp.pl/systemplatniczy/zwyczajne_platnicze/zwyczajne_platnicze_Polakow_2020_p.pdf (dostęp: 25.04.2023).
7. Obserwator Finansowy (2022). *Ruszyła Akademia NBP*, <https://www.obserwatorfinansowy.pl/bez-kategorii/rotator/ruszyla-akademia-nbp/> (dostęp: 25.04.2023).
8. OECD (2021). *A National Financial Literacy Strategy for Austria*, <https://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/A-national-financial-literacy-strategy-for-austria.pdf> (dostęp: 25.04.2023).
9. Quello che conta (2023). *Strategia nazionale*, <https://www.quellocheconta.gov.it/it/chi-siamo/strategia-nazionale/> (dostęp: 25.04.2023).
10. Republic of Bulgaria (2023). *National Strategy for Financial Literacy and Its Action Plan (2021–2025)*, <https://www.minfin.bg/en/1491> (dostęp: 24.04.2023).
11. Rzecznik Finansowy (2022). *Krajowa Strategia Edukacji Finansowej. Publikacja raportu „Znajomość zagadnień finansowych w Polsce – znaczenie, dane i oferta edukacyjna”*, <https://rf.gov.pl/2022/11/18/krajowa-strategia-edukacji-finansowej/> (dostęp: 25.04.2023).
12. Todos Contam (2023). *Orientações estratégicas*, <https://www.todoscontam.pt/pt-pt/orientacoes-estrategicas> (dostęp: 25.04.2023).
13. World Bank (2022). *Financial Inclusion*, <https://www.worldbank.org/en/topic/financialinclusion/overview> (dostęp: 25.04.2023).

Financial education in Poland as compared to European solutions

Summary

The dynamic development of financial products and services as well as changes and crises in financial markets illustrate how important financial knowledge and its practical application are to society. The financial awareness and competencies of citizens are currently significant determinants of financial market development. They are strongly linked to the financial behaviours of society and the outcomes such behaviours can lead to. Only consumers who are aware of the possibilities and risks will be able

to fully benefit from the innovative solutions offered by the modern financial services market, choosing products that best meet their specific needs.

The aim of this study is to present the level of financial education, financial competencies, and financial inclusion in Poland in comparison to other European countries. The research is complemented by an analysis of the educational offer in the field of financial education at Polish higher education institutions, particularly at SGH Warsaw School of Economics (SGH).

It has been observed that the financial knowledge and skills of Poles are relatively low as compared to other European Union (EU) countries. It has been noted that Polish society is not adequately prepared to make optimal financial and economic decisions, and the increasingly sophisticated offers, which are a strategic response to growing competition in financial markets, overwhelm consumers with a variety of products and services. Furthermore, it has been established that a high level of financial competencies not only allows for individual benefits but also has social and overall economic advantages. In this study, a comparative analysis method as well as descriptive and statistical analysis have been applied.

Keywords: financial education, financial competencies, state financial education strategies, EU member states, Poland, financial inclusion
